

РЕЦЕНЗІЇ

СТАНОВЛЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

Ореста Лосик

Рецензія на книгу

Галичина. Дослідження і матеріали / ред. Л. Гавор. — Жешув: Видавництво Жешувського університету, 2016. — Т. 2. Філософія в Галичині. — 411, [1] с.

Galicja. Studia i materiały / Red. L. Gawor. — Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016. — Т. 2. Filozofia w Galicji. — 411, [1] s¹.

Галичина як багатоаспектний суспільно-історичний феномен перебуває у полі наукових зацікавлень багатьох поколінь дослідників. Цей важливий і давній культурний ареал упродовж понад два тисячоліття нагромаджує цінні, видимі й невидимі, матеріальні і духовні пласти власної цивілізаційної присутності та значущості². Вони становили й становлять основну підставу для появи нових розвідок.

Рецензований збірник „Галичина. Студії та матеріали“ є другим із нещодавно започаткованої серії під однойменною назвою. Ініціатором задуму був колектив історично-соціологічного факультету Ряшівського університету (Польща). Засади підготовки та упорядкування збірника відповідають принципам монотематичної монографії, водночас на титульній сторінці зазначено, що це — номер періодичного часопису Інституту історії Ряшівського вишу. Книгу видано в університетському видавництві. Наявність міжнародних ідентифікаційних номерів ISSN та ISBN свідчить, що вона поповнить книгозбірні провідних вітчизняних та закордонних наукових інституцій.

Склад головної редакції усієї серії, яку очолив історик Щепан Козак, представляють відомі у наукових середовищах Польщі та України історики: П. Серженга, А. Кавалець та ін. До Наукової ради, яка схвалила концепцію видання, належать гуманітарії з Польщі

© Лосик О., 2017

¹ Варіант рецензії надрукований у: Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Т. CCLXX (Праці Історично-філософської секції) / ред. О. Купчинський. — Львів, 2017. — С. 665—672.

² *Аркуша О., Мудрий М.* Галичина // Наукове товариство імені Шевченка: Енциклопедія / Наукове товариство ім. Шевченка; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.— Київ; Львів; Тернопіль, 2016. — Т. 3: Вес—Глин. — С. 438—451; *Голік Р.* Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура і формування суспільних уявлень в Галичині / НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів, 2015. — 424 с. Див. також вибрані числа незалежного культурологічного журналу „І”: „Геній місця. Leopoldis. Львів. Lemberg. Lwów“ (Ч. 29, 2003); „Галичина — країна людей“ (Ч. 36, 2004); „Галицький усе-світ“ (Ч. 42, 2006); „Гебрейський усе-світ Галичини“ (Ч. 48, 2007); „Польський усе-світ Галичини“ (Ч. 52, 2008); „Багатокультурний Львів?“ (Ч. 59, 2009) та ін.

(крім Ряшева, представлені Варшава, Вроцлав, Гданськ, Краків, Познань, Щецин), а також Австрії (Сент-Полтен), Німеччини (Хемніц), Словаччини (Пряшів), Угорщини (Будапешт), України (Київ, Львів), Чехії (Прага), США (Оксфорд) та Японії (Токіо). Редактором тому є філософ Лешек Гавор.

Структура рецензованого збірника відповідає структурі першого тому видання серії. Вона складається з рубрик:

Вступна частина дослідження містить зміст, передмову редактора про загальні принципи упорядкування і вже більш розширеної статті його ж авторства, яка „впроваджує“ у проблематику (С. 3—23); „Дослідження і статті“ (С. 25—295); „Джерела та матеріали“ (С. 297—346); „Рецензії та огляди“ (С. 347—364); „Хроніка“ (С. 365—378); „Матеріали до бібліографії Галичини за 2011 рік“ (С. 379—411).

Представлені рубрики становлять концептуальну цілість, об'єднані спільною тематикою і кожна з них має загальне у своїй основі теоретично-аналітичне значення. На особливу увагу заслуговують тексти про філософські погляди представників науки, шкільництва та культури Галичини. Тексти упорядковані хронологічно (часто з урахуванням року народження вченого), якщо ж йдеться про певний філософський напрям, то підставою датування ставав час його започаткування на цих теренах. Автори статей представляють винятково наукові та навчальні інституції з різних регіонів Польщі (Ряшівський університет, Варшавський університет, Ягеллонський університет (Краків), Університет Марії Кюрі-Скłodовської (Люблін), Академія Військово-Морського флоту в Гдині, Університет Миколая Коперника у Торуні, Вища школа ім. Богдана Ясінського у Варшаві, Гірничо-гутнича академія у Кракові, Зеленогурський університет, Університет Йоана-Павла II у Кракові). Сам факт такої географії свідчить і про старання редакторського колективу залучити широке коло спеціалістів.

Рецензований збірник є одним із найновіших прикладів ніколи невичерпного діалогу дослідників минулого. Критерієм добору матеріалу слугує філософська культура, яка утверджувалася на теренах Галичини в період її перебування у складі Австро-Угорської імперії (1772—1918). Спільним об'єктом усіх поданих досліджень можемо вважати інтелектуальний етос як найвищу форму світорозуміння на шляху теоретичного пізнання світу культури та природи, людського ества та суспільних взаємин, духовних ідеалів та практичних чеснот. Його носіями в Галичині були переважно представники місцевої інтелігенції з наукових, освітянських та літературно-мистецьких кіл. Ідеться про такі імена, як: Р. Балявердер, Я. Бартунек, С. Бжозовський, С. Вінценз, К. Ганкевич, Т. Гарбовський, В. Голуховський, Л. Гумпльович, Ю. Е. Захарієвич, В. М. Козловський, В. Лютославський, М. Моравський, С. Павліцький, Л. Повідай, Й. Рот, Ю. Супінський, К. Твардовський, В. Хлендовський, К. Хлендовський та ін.

Життєві й наукові долі цих більш чи менш знаних осіб пов'язувалися з Галичиною по-різному: метрикою народження, роками навчання, довшим або коротшим перебуванням у Галичині, місцем праці, громадсько-публічною активністю, науковими зацікавленнями або ж, „врешті, що видається найважливішим, [виражені в] опублікованих розвідках або книжках“ (С. 7). Крізь призму їх філософської активності (у найширшому розумінні цього слова) збірник має на меті не тільки відзначити й описати погляди тих, хто професійно чи аматорсько прямував шляхом „любови до мудрости“, але й визначити різноманіття філософських підходів, які зароджувалися та поширювалися у Галичині, а також цілісно охопити й оцінити значення досліджуваної на цих землях філософської проблематики.

У вступній статті „Філософія у Галичині“ зроблено спробу загального огляду й характеристики філософської думки в Галичині на межі XIX—XX ст. Її розвиток спрямовувався згідно з трьома базовими світоглядними тенденціями, які ідейно насичували дух цілої Європи й кермували осучасненням знань та культурної дійсності: позитивізм, (нео)романтизм і модернізм. Завдяки укоріненню в локальні контексти вони збагачувалися додатковими способами свого концептуального вираження, а також ставали методологічними опорами для конституювання й зміцнення національних наукових, філософських і мистецьких „картин світу“.

Інтелектуальний простір Галичини, особливо останньої третини XIX ст., слугував цьому прикладом. На всіх рівнях успішно розвивалося шкільництво, створювалися нові наукові й культурно-освітні інституції тощо. До найважливіших філософських течій, які почалися в Галичині, відносять школи позитивізму (К. Твардовський, К. Айдукевич, Т. Чезовський, Т. Котарбінський, В. Витвицький) і неотомізму (М. Моравський, С. Павліцький, Ф. Габриль, К. Вайсс), історіософські відгалуження романтичного неомесіанізму (С. Бущинський, С. Щепановський, В. Дзедушицький, В. Лютославський) та так званого молодопольського модернізму (С. Пшибишевський, А. Гурський, В. Гайнріх, Т. Гарбовський, С. Бжозовський), так само новаторські на той час ідеї екологічної думки (М. Раціборський, Й. Г. Павліковський).

Закономірно, жвавий розвиток філософської думки призвів до її інституціоналізації. Л. Гавор виділяє кілька форм цього процесу. Перша стосувалася впровадження замість спорадичних загальних університетських курсів нормативного викладання академічних філософських дисциплін. Друга форма втілилася у діяльності перших польських філософських товариств, які були засновані саме у Галичині (1904 р. у Львові та 1909 р. у Кракові). Врешті, третя виражена у видавничих проєктах (впродовж 1911—1938 рр. у Львові під керівництвом К. Твардовського друкувався один із перших фахових часописів „Ruch Filozoficzny“).

Галицькі філософи, яким у збірнику присвячено статті, відомі науковому загалові неоднаково. Про одних згадується часто, про інших — принагідно, комусь присвячена не одна монографія, а дехто популяризується кількома рядками в енциклопедіях. Спадщина авторських рукописів та інших джерел, полишених цими особистостями, також опрацьована нерівно: в одних — давно скаталогізовані архіви, інші ж залишаються недосліджені та малодоступні у державних і родинних збірках, ще частина назавжди втрачена. У зв'язку з цим в збірнику, навіть пишучи про відомих осіб (К. Твардовського, С. Бжозовського, Й. Рота, С. Вінченза та ін.), автори, щоб заповнити певні смислові прогалини, намагаються будувати виклад своїх текстів так, аби зацікавити перебігом проведеного аналізу, залучають біографічні факти тощо.

Кожну статтю супроводжують численні бібліографічні посилання, завдяки яким отримуємо уявлення не лише про авторів, але й про актуальний хід досліджень обраної тематики і рівень її опрацьованості в минулому. Напрочуд цінною вважаємо увагу авторів до використання першоджерел (праць філософів), цитати з яких (подекуди навіть у надмірі) підкріплюють пропонувані висновки. До трьох статей долучені більші уривки з маловідомих авторських рукописів Я. Бартунека, Ю. Е. Захарієвича та В. М. Козловського. Ці дані „сьогодні, з огляду на брак першодруків з джерел, мають унікальний характер“ (С. 9). До деяких текстів додається „найчастіше недоступна у загальному обігові“ фотографічна

документація. Як зазначено у слові „Від редакції“, такі доповнення відповідають загальним засадам усієї серії „Галичина. Студії та матеріали“.

Окрему групу статей у збірнику становлять праці, присвячені життю й діяльності тих, хто філософував непрофесійно у класичному розумінні. Ця чисельна й досі вповні недооцінена когорта галицьких інтелігентів привертає особливу увагу і часто є базовою опорою, на якій тримається концепція рецензованого збірника. Вони були не в перших і навіть не в других рядах своїх прославленіших земляків, але тими відданими любомудрію „середняками“, які правдиво репрезентували практичний характер усієї, зрештою, слов'янської філософії. Наприклад, натхненний ідеями Й. Ф. Шіллера, В. Хлендовський редагував у Львові часопис „Haliczanin“ (автор статті П. Гугала звертає увагу, що це було перше філософське періодичне видання у Галичині, яке спричинилося до популяризації філософії, зокрема німецького романтизму, „незважаючи на те, що така тематика не цілком вписувалася у специфіку галицького середовища“ (С. 39). Останнє може стосуватися також вчителя класичних мов у Ряшівській гімназії Я. Бартунека, який перекладав і тлумачив тексти античних мислителів, особливо Платона. На тлі ореолу світової слави В. Лютославського науковий внесок Я. Бартунека, безперечно, дуже скромний, однак він також популяризував античні ідеали у поточній дійсності. Творцем неакадемічного образу філософської культури була малодосліджена постать Ю. Е. Захарієвича, що проживав у Галичині. Без нього, вважає П. Поляк, „образ польської філософії у Галичині був би з певністю неповним“, хоча він цікавився нею настільки, „наскільки вона була знярядям розуміння і з'ясування культури“ (С. 230). Міждисциплінарний струмінь привніс у філософію львів'янин Р. Балявердер, розпочавши з відвідувань лекцій К. Твардовського, М. Вартенберга та К. Вайсса і завершивши власними „Філософсько-науковими шкіцями“ про духовну еволюцію космосу крізь призму індуїстського світобачення.

Грунтовними у збірнику є розвідки дослідників, які вже не один рік працюють над джерелами філософської думки в Галичині. Вони висвітлюють ще одну важливу площину, на якій розвивалися філософські ідеї галицьких інтелектуалів,— насамперед тих, хто не приймав гасел національного месіанізму, бажав розширити русло „органічної праці“ або ж просто реалізувати свій потенціал відповідно до цивілізаційних перетворень. Такими є тексти статей про Т. Гарбовського, Л. Гумпльовича, С. Павліцького та ін. Ці вчені впроваджували на місцевий галицький ґрунт на межі століть найновіші тенденції гуманістики та природознавства (еволюціонізм, ніцшеанство, психоаналіз, феноменологію) й під їх впливом творили власні філософські концепції. Водночас їх прогресивна оригінальність не завжди мала „позитивну натуру“, тому дехто зі сучасних дослідників висловлює багатозначну заохоту чіткіше поставити у філософії питання про те, наскільки західна наукова думка „відповідала нашому тодішньому національному буттю, а також наскільки відповідала польським інтересам держави цієї доби“ (С. 83). Такий, на перший погляд, полемічний ракурс оцінювання філософського поступу привертає увагу до важливості культурно-суспільних реалій та сили уявлень, що подекуди підпорядковували собі творчі прагнення самореалізації або, навпаки, самі змінювалися під впливом індивідуальних зусиль.

Високий науковий рівень збірника забезпечений якісною дослідницькою працею усіх запрошених до участі в ньому авторів. Проте не завжди вона рівнозначна: деякі розвідки залишають присмак недоситу, певної уривковості або й непереконливості запропонованої

аргументації. Подекуди зв'язок філософів з Галичиною зазначений надто лаконічно і без глибших висновків, тож створюється враження, що тексти статей не писалися саме для цього монотематичного тому і без жодних змін могли б бути опублікованими в інших філософських збірниках.

Зрозуміло, що не всі розвідки повинні вносити беззаперечну новизну, однак деякі мають надто описовий характер. Послідовність і об'єктивність їх викладу може бути задовільною, проте було б, гадаємо, у них справді дослідницьким внеском не лише перелічувати погляди мислителів, а й розвинути міркування про причини саме таких, а не інших філософських переконань цих дослідників. Особливо, якщо йдеться про історіософські та етичні ідеї, які порушують питання свободи, поступу, правди й моральної свідомості: залишаючись у полі суто теоретичної „легітимності“ своїх змістів, вони вихолощуються, а показані у призмі свого практичного втілення, навпаки, оживають і зміцнюються. Інтелектуальні постави львівських чи краківських філософів не втратили б своєї авторитетності, якби було проведене порівняння виголошуваних ними з університетських кафедр тез із їх дієвим відлунням у навколишньому культурному середовищі.

До чести авторів названих і неназваних тут розвідок їхні публікації у рецензованому збірнику наближають до читача відоміші або малознані імена тих, які відчували любов до істини, справедливості, мудрості й добра. Їм подібних „софійних“ натхненників і трудівників у Галичині можна нашукати ще немало. Всі ці особи були по-філософськи обдарованими орачами світоглядного поля ідей XIX — початку XX ст. Але значно вичерпніше уявляється філософська культура й думка на галицьких землях, якщо доцінити її національний складник. На жаль, майже у всіх статтях образ Галичини, особливо Східної, трактується у звуженій (читай — збідненій) призмі: польська територія для поляків, навіть тих „не цілком“ польських через своє походження або бунтівливість проти „Бога, гонору й Вітчизни“. Інші корінні мешканці, в тому числі представники їх інтелігентного прошарку, фактично невидимі: у кращому разі, наприклад, про українців побіжно згадують через кому, вперто називаючи „русинами“, або ж разом з євреями ізолюють у завжди каламутних симулякрах „райської“, майже міфічної, мультикультурності.

У цьому контексті слід хоч би пам'ятати, що ця територія, крім часової й просторої, позначена ще й історичною конотацією: йдеться про „південно-східну частину І Речі Посполитої Польської“, яка впродовж майже півтора століття перебувала у статусі адміністративного підпорядкування цісарській Австрії. Варто згадати, що після поразки листопадового повстання як східна, так і західна частини півдавстрійської Галичини, на чолі зі Львовом і Краковом, стали для польських вчених найсприятливішою територією для культурного відродження й поступу. Так історично склалося, що польська інтелігенція посіла панівне становище, яке особливо зміцнило у другій половині XIX ст. Відповідно, не завжди об'єктивно, відбувалася полонізація науки, культури й філософії, яка передбачала асиміляцію національної, громадянської, релігійної свідомості насамперед української спільноти. Там, де цьому протистояли, в дію вступали правові маніпуляції, мовчазно толеровані або й підтримувані галицькими намісниками (зазвичай поляками) та польською елітою (в тому числі на той час уже подекуди науковою).

Але це не правило. У збірнику знаходимо якісний приклад справжньої — природної та діалогічної — галицької „поліфонії“. Вона пронизує життєву, наукову й творчу біографію

місцевого Сократа — С. Вінченза, якому С. Обірек присвячує глибоке і вагоме філософське есе. Вибори, які свідомо робив цей блискучий етнограф і суспільно-культурний діяч, відзеркалювали силу і стійкість його світоглядної ідентифікації бути чесним у пізнанні самого себе. Це вбачав можливим першочергово саме через живу увагу до життя народів-сусідів і поваги до їх національних культур, які „не повинні мати і не мають твердих меж“ (С. 252). С. Вінченз втілює тип польського інтелектуала, який відмовився від участі в ідеологічних іграх з колективною пам'яттю своєї Батьківщини і таких рідних і близьких його серцю Галичини і Карпатського краю.

Ще одним взірцем нестереотипного бачення галицьких теренів є С. Бжозовський, постать якого дуже вдало висвітлює М. Богун. Це — „мислитель з Галичини in absentia“, який провів тут п'ятнадцять місяців із свого недовгого життя, але незмінно співпереживав драму національного самоусвідомлення її громадян. Тому й був таким гостро-безжальним у діагнозі вад цієї „єдиної у своєму роді годівлі міражів і неправд“, до яких зараховував упередження проти оновлення, сервілізм, клерикалізм, шовінізм тощо. Галичина, особливо Краків, є найгіршим втіленням „хвороби польськості“, вилікуватися від якої не дозволяють, зокрема, інтелектуали-,упірі“. Тому С. Бжозовський у притаманній йому радикальній манері, але винятково щиро звинувачує, між іншим, і львівську філософську університетську еліту у подвійних „правах“, де теоретичні постулати цинічно розминаються і розходяться з реальною практикою, в тому числі через активне і пасивне нехтування „іншости“.

У збірнику із сімнадцяти статей аж одна присвячена українському філософу, що проживав у Галичині, саме К. Ганкевичу, і дві — мислителям єврейського походження: Л. Гумпльовичу та Й. Роту. У решті розвідок, відповідно, йдеться про репрезентантів польського інтелектуального середовища. Надто спрощеним і штучним виглядає пояснення редакційного колективу щодо саме такого добору прізвищ, ба, така нерівність навіть виправдовується, бо ніби лише відзеркалює „домінацію поляків у галицькому інтелектуальному житті“ або й просто чисельну перевагу польської нації (С. 8).

У наслідку, збірник промує під тим оглядом певне викривлення у доборі прізвищ осіб, яким присвячені статті та матеріали, адже він первинно мав присвячуватися „присутності філософії в Галичині“ (С. 7). Правдоподібно, зрозумів це редактор, тому намагався дещо вирівняти очевидну проблему тим, що третину свого „вступного“ тексту зосередив на огляді-переліку галицьких мислителів інших національностей (С. 19—23). Однак це не врятувало спрямування змісту збірника. Зауважимо, що в таких випадках часто зростає ризик замкнутися у національному вакуумі мегаломанії.

Проблема, однак, корениться у важливості врахування ідейно-культурних, національних і взагалі суспільно-політичних реалій тодішнього середовища Галичини. Немає сумніву, що життєвий простір впливав на формування їх індивідуальних „я“, належності до колективного „ми“ і трактування прав „інших“, зокрема, через етнічну та релігійну тотожності та громадянську позицію.

До речі, певні акценти на користь взаємопов'язаності філософської думки з культурним середовищем і національно-духовною свідомістю частково розглянуто у статті А. Мордки, уміщеній у збірнику. Він, спираючись на історіософський підхід К. Ганкевича (між іншим, автора однієї з перших праць, присвячених історії слов'янської філософії), обґрунтовує значення „функціональної пов'язаності“ філософії та нації: перша є фундаментальною підставою культурної зрілості спільного буття, друга — конечною

„джерельною“ запорукою вищих форм світоглядної рефлексії. Чим більше нація шанує та підтримує поступ філософії, тим глибша її духовна сила й спромога вийти „за власні межі“ у бік загальнолюдських цінностей і порозуміння. А. Мордка зауважує, що „найповніша форма національної свідомості набувається саме у філософії. Тому нації без філософії не є свідомими своєї цілісної ідентичності“ (С. 103). Філософська проблематика своєю чергою стає універсально повноцінною через свою „націоналізацію“. Саме філософські ідеї пробуджували національний дух кожної із слов'янських націй у часи виборювання ними своєї незалежності. Тож, звертаючись до культури історичної та й сучасної Галичини, наука повинна бути однаково уважною до кожного з її національних „колеритів“.

Зібраний у збірнику матеріал багатий і, безперечно, вагомий. Насамперед він доказує наявність живої й широкої філософської традиції на теренах півдавстрійської Галичини, присутньої у наукових осередках, навчальних закладах, а деколи й поза ними. Обрані для збірника особистості зосереджували теоретичні дослідження на торуванні власних філософських поглядів, опертих на світовій класичній спадщині і на новітніх для того часу ідеях. Мислителі, які проживали або були пов'язані з Галичиною, цікавилися різними ділянками філософських знань, залишивши напрацювання з метафізики, теорії пізнання, історіософії й філософії культури. Грунтовність їх внеску у розвиток польської, східноєвропейської, західної філософії цілком певна. В контексті щільної багатокультурності простору, у якому вони творили, можна вести мову і про понаднаціональне значення залишеної ними спадщини.

Підсумовуючи висловлені тут міркування та зауваги, дозволимо собі доповнити їх кількома побажаннями. Задум проекту заслуговує на всіляке схвалення, підтримку та систематичне продовження праці над новими темами й виданнями. Водночас із напрацюваннями історичного та філософського ракурсів його можна, очевидно, розширювати і доповнювати новими проблематиками завдяки залученню фахівців із інших суспільствознавчих та гуманітарних дисциплін (мистецтвознавців, етиків, соціологів, культурологів та ін.). Зміст кожного з ініційованих рязівською головною редакцією видань (не лише рецензованої серії), присвячених Галичині, повинен обов'язково зрівноважувати представлення національних контекстів або уточнювати назву. Це лише зміцнить загальну концепцію видань, які публікує Інститут історії, та, відповідно, їх науковий рівень.

Варто особливо заохочувати до написання розвідок просопографічного характеру про галичан, які творили та сповідували культуру філософського мислення. Історіософське значення філософської творчості вчених із Галичини стає повнішим, зрозумілішим та, зрештою, перспективнішим для подальших наукових розвідок, якщо у них ще повніше „вписувати“ особисті й наукові біографії у місцевий культурно-суспільний контекст. Для самої ж філософської рефлексії образ важливої для поляків, українців, німців та євреїв історичної території набуде такої кінцевої автентичної багатогранності, рухливості й відкритості для очевидних, але знехтуваних або сфальсифікованих, взаємовпливів.

При підготовці нового збірника не зайвою стала б організація міждисциплінарного „круглого“ дискусійного столу (у формі наукового семінару або конференції). Це стосується й авторів вже опублікованих статей, що, зрозуміло, породжує чимало труднощів і разом із тим обов'язків організаційного характеру, але, припускаємо, результат окупиється сторицею і позначиться на якості інтелектуально-видавничих ініціатив польських колег.

Насамкінець процитуємо тезу редактора рецензованого збірника Л. Гавора: „У жодному разі [...] не з’являється тут думка про особливу філософію цього регіону, про якийсь філософський *genius loci* Галичини, хоча її досвічена багатокультурність може заохочувати до снування таких спекулятивних роздумів“ (С. 7). Не заперечуючи цієї сентенції, все ж висунемо і свою: кожному із залучених до цього непересічного видавничого проекту слід ще не раз замислитися, чому „Галичина має значення“.

Oresta Losyk

FORMATION OF PHILOSOPHICAL TRADITION IN THE CULTURAL SPACE OF HALYCHYNA AT THE TURN OF THE 20TH CENTURY.